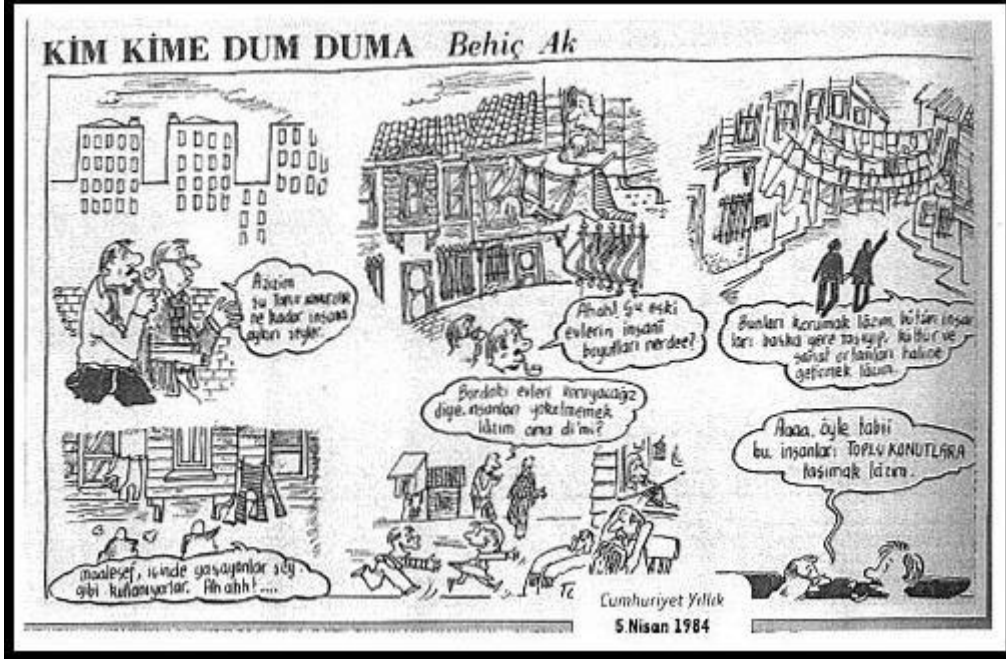

Olaylar Ve Görüşler

Medeniyetçilik Tutmadı, Deprem Tehlikesi Versek?

Büyük çoğunluğu onlarca yıldır ikamet edilen mahallelerin birçoğunun artık kentin çeperinde değil merkezinde kaldığını, kentsel hizmetlere uzun zamandır ulaşmakta olduğunu görüyoruz. Müdahaleler ya da müdahale girişimlerinin deprem riskinin yüksek olduğu bölgelerde değil, rant üreten yerlerde yoğunlaşmaktadır. Bu durum da doğal olarak, deprem riskinin araçsallaştırıldığı kuşklarını yaygınlaştırmaktadır.

Kentsel dönüşüm, 30 yılı aşkın bir zamandır süregelen, rantı merkeze alan kentsel politikaların oluşturduğu yeni kent algısının önemli bir yansıması olarak anlaşılmalı. Günümüzde metropollere hâkim olan kentsel gerilim ve çatışmalar da özünde, “yuva”larını korumaya çabalayan mahallelilerle rant merkezli bir anlayışla kentsel-toplumsalekolojik dokuyu hiçe sayan büyük inşaat firmalarını karşı karşıya getiren çatışmalardır. Çatışmaya “dönüştürücü güçler” açısından bakıldığında ise başka şeyler görüyoruz. “Soylulaştırma”, “iyileştirme”, “yenileme”, “dönüşüm” vd. farklı adlandırmalarla, mahallelere müdahaleleri meşrulaştırma stratejisi, 1990’lardan bugüne uzanan süreçte iki aşamada okunabilir: Medeniyetçi söylem, deprem tehlikesinin araçsallaştırılması.

1980’lerde oluşmaya başlayan medeniyetçi söylem özellikle 1990’lı yıllara hâkim olmuştu, hâlâ da etkisini sürdürmektedir. Varoş, suçlayıcı, damgalayıcı bir terim olarak yine bu süreçte oluş(turul)up 1995 Gazi olayları ve 1996 1 Mayıs eylemlerinin ardından yaygınlaş(tırıl)mıştı. Önemli ölçüde medya aracılığıyla, kısmen de olsa akademik yayınlarla, kent yoksullarının yoğunlaştığı mahalleler, özellikle de gecekondu bölgeleri ve sakinleri toplumun maruz kaldığı ekonomik, ahlaki, çevresel, kültürel vd. her türlü sorun

temel nedeni olarak damgalanmaya başlandı. **“Haksız kazanç elde eden”, “kentin kültürünü ve doğayı tahrip eden”** gecekondulu söylemi, kente müdahaleyi hatta tahribi meşrulaştırmaya hizmet ediyordu. Bu söylemler 1990’lı yıllarda hızla yaygınlaştı, sadece medyayı ve siyaset alanını değil akademik çevreleri dahi etkiledi.

1999 depreminin ardından bu kez deprem riskinin kentsel dönüşüm amaçlı müdahalelerin meşrulaştırıcı aracı olarak öne çıktığını görmeye başladık. **“Teknik”**, medeniyetçi söylemin aksine, dışlayıcı izlenimi vermeyen bir söylem oluştu. Böylece kamuoyunda ve entelektüel çevrelerde belirgin tepkiye de neden olmaya başlayan medenileştirme söylemi, teknik, dolayısıyla da kültürel dışlama içermeyen bir söylemle ikame edilmeye başlandı.

Ancak söz konusu müdahaleler ya da müdahale girişimlerinin deprem riskinin yüksek olduğu bölgelerde değil, rant üreten yerlerde yoğunlaşmaktadır. Bu durum da doğal olarak, deprem riskinin araçsallaştırıldığı kuşkusunu yaygınlaştırmaktadır. **“Deprem riski”** ve **“ağır altyapı sorunları”** gibi teknik unsurları araçsallaştıran bu yeni söylem, bilimsellik kisvesiyle, tarafsızlık ve kamu yararı yanılsaması oluştursa da seçilen bölgeler nedeniyle yanılsamanın etkisi sınırlı kalmakta. Kentsel dönüşüm projeleri **“köhneleşmiş mekânları yenilemek ve kaçak yapılmış gecekondulu alanlarını ortadan kaldırmak”** hedefine sahip olduklarını ifade etmektedir. Oysa büyük çoğunluğu onlarca yıldır ikamet edilen bu mahallelerin birçoğunun artık kentin çeperinde değil merkezinde kaldığını, kentsel hizmetlere uzun zamandır ulaşmakta olduğunu görüyoruz.

Kentsel dönüşüm sadece rant üretme açısından önem taşımıyor. İnşaat sektörünü besleyen bir kentleşme politikası olarak öne çıkmaktadır. 1990’lı yıllardan başlayarak büyük şirketlerin egemen olduğu inşaat sektörü, ekonomide lokomotif sektör özelliği taşımaya ve önemli bir istihdam kaynağı oluşturmaya başladı. 2002-2013 arasında inşaat sektörünün istihdamdaki payı yüzde 4.5’ten yüzde 7.3’e yükselmiştir. Üstelik inşaat sektörü büyümenin istihdama yansımaları açısından en elverişli sektördür, bu sektörde yüzde 1 büyüme, yüzde 0.5 istihdam sağlayarak hizmet ve sanayi sektörlerinin önüne geçiyor.

Yapılan araştırmalar bize AKP’nin siyasi başarısının ekonomide büyüme oranıyla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle 2002 sonrası

Türkiye’inde siyasi istikrar ekonomik gelişmeyi sağlamıyor tam aksine ekonomik gelişme siyasi istikrarı, tek partinin rahatça hükümet kurmasını sağlıyor. Bu nedenle hükümet, hem kısa vadeli ve riskli de olsa ekonomik büyüme, geçici istihdam ve siyasi başarı kazandıran kentsel dönüşüm politikasından kolay kolay vazgeçemez.

Dolayısıyla ekonomik büyümeden beslenen iktidar açısından bakıldığında; sermaye birikimi için kent topraklarını planlar ve altyapı yatırımlarıyla hazır hale getirmekte çok boyutlu çıkarlar söz konusu olduğundan, ekonomik, toplumsal, kültürel ve ekolojik tahribat önemsenmemekte, bu lokomotif sektörün gelişiminin sürmesi için ödenecek bedeller göze alınabilmektedir.

Kentsel dönüşüm mağduru olan ya da kentsel dönüşüm tehdidi altındaki mahallelerin birçoğu kentsel hareketlerle, dayanışmayla kurulup gelişmiş, halen süregelen dayanışma ilişkilerinin mekânsal kimlik oluşturduğu eski gecekondulu mahalleleri. Yine birçok orta sınıf mahallesi ve kent içindeki yeşil alanlar da dönüşüm tehdidi altında olduğundan kentsel muhalefetin tabanı genişlemekte, estetik, ekolojik ve kültürel kaygılar da öne çıkmaktadır.

İstanbul örneğinde; Gezi Parkı, Kuzguncuk Bostanı, Validebağ direnişleri kent halkının kentsel mekânları çok da kolayca ranta teslim etmeyeceğini gösterdi. Bu örnekler, kamusal çıkar merkezli politikalar hâkim olmazsa, bugüne kadar siyasal istikrara hizmet eden anlayışın bu kez kentsel gerilime neden olup siyasi istikrarı bozabileceğini gösteriyor. Artık kentsel dönüşüm karşıtı muhalefet, meslek odalarının, sendikaların, STK’lerin, örgütlü siyasi grupların, üniversitelerin, alternatif medyanın desteğini alarak örgütlenmektedir. Üstelik kentsel dönüşüm projelerine karşı uluslararası bir destek de söz konusu. Kuşkusuz tüm dünyada kentsel dönüşüm projeleri küresel kent bağlamında, küresel sermaye ve aktörlerinin etkisiyle oluşuyor. Ancak küresel kente karşı muhalefetin de küresel olduğunu unutmayalım...

Yaşanabilir ve kimliğiyle, kültürüyle, kentlisiyle yaşayabilir kentler arzuluyorsak; kentlerimizin geleceği, kentte yaşayanları ve çevreyi hiçe sayan “**çılgın projeler**”e, rant üretmeye dayalı politikalara emanet edemeyiz. Kentte yaşayanların kent hakkında verilen kararların oluşturulması sürecine ve kentin imkânlarına eşit vatandaşlar olarak katılımını sağlayan, uzmanların görüşlerinin ve kamusal çıkarların merkeze alındığı bir anlayışın kent idaresine hâkim olması gerekiyor. Kentsel müdahalelerin ancak bu kapsamda gerçekleşmesi gerekiyor ki, kentlerimizde huzur, adalet, barış ve kent kültürü hâkim olsun...

Yrd. Doç. Dr. HAKAN YÜCEL